

<https://predlagam.vladi.si/predlog/14943>

Odgovor

Odziv Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti

V zvezi s financiranjem borčevskih pokojnin, vam pojasnujemo, da Republika Slovenija v skladu s prvo alinejo 161. člena Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (Uradni list RS, št. 48/22 uradno prečiščeno besedilo, v nadaljevanju ZPIZ-2) zagotavlja sredstva iz državnega proračuna za pokrivanje obveznosti obveznega zavarovanja, ki nastanejo zaradi priznavanja ali odmere pravic iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja pod posebnimi pogoji oziroma zaradi izpada prispevkov za udeležence NOB in druge vojne veterane, udeležence španske vojne, narodne heroje in nosilce Partizanske spomenice 41, družinske člane padlih oziroma umrlih borcev NOB. Takšna ureditev ni novost, saj je bilo že pri pokojninskem sistemu nekdanje Jugoslavije zakonsko določeno, da federacija še takratni Skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja vrača finančna sredstva za zavarovance, ki so uveljavili pokojnino pod ugodnejšimi pogoji.

Z vidika pokojninskega in invalidskega zavarovanja pa podajamo pojasnilo o sami pravici do pokojnine borcev NOB. Pridobitev pravice do pokojnine borcev NOB je nazadnje urejal Zakon o temeljnih pravicah iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja (Uradni list RS, št. 23/82, s premembami), ki je veljal v obdobju od 1. 7. 1983 do 31. 3. 1992. Za borce NOB so se štele osebe, katerim se je ves čas vstopa od vstopa v narodnoosvobodilni boj oziroma od začetka aktivnega in organiziranega dela za narodnoosvobodilni boj pa do 15. maja 1945, nepretrgoma štel v pokojninsko dobo v dvojnem trajanju. Pravico do starostne pokojnine so pridobili, ko so izpolnili predpisano starost in dopolnili potrebno dolžino pokojninske dobe kot ostalim splošnim zavarovancem. Če so v NOB vstopili pred 9. 9. 1943 oziroma t. i. primorski borci pred 13. 10. 1943, so pravico do starostne pokojnine pridobili pod ugodnejšimi pogoji, kot so sicer veljali za t. i. splošne zavarovance, vključene v obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje (pet let krajša pokojninska doba oziroma pet let nižja starost). Slednji so imeli tudi ugodnejšo lestvico za odmero pokojnine, in sicer na podlagi petletnega namesto desetletnega povprečja plač. Borci NOB, ki so vstopili po 9. 9. 1943 pa so pridobili pravico do starostne pokojnine pod enakimi pogoji kot ostali zavarovanci, s tem da so imeli pravico do povečanja pokojnine, če je njihova pokojnina glede na dopolnjeno pokojninsko dobo znašala manj kot 85 odstotkov pokojninske osnove. Udeležencem NOB se je čas aktivnega sodelovanja v NOB všteval v pokojninsko dobo v dejanskem trajanju, pravica jim je bila priznana in odmerjena pod enakimi pogoji in na enak način, kot vsem ostalim zavarovancem.

Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, ki je veljal od 1. 4. 1992, borcem NOV ne omogoča več pridobitev pravice do starostne ali invalidske pokojnine pod ugodnejšimi pogoji oziroma njeno ugodnejšo odmero.

V zvezi s kritiko avtorja glede izplačila borčevskih pokojnin ostalim družinskim članom pa pojasnujemo, da v primeru smrti uživalca pokojnine kot borca NOB se družinskim članom, družinska oziroma vdovska pokojnina prizna in odmeri od pokojnine, do katere je imel uživalec pokojnine pravico ob smrti, po splošnih predpisih veljavnih na dan priznanja pravice do družinske/vdovske pokojnine. S priznanjem pravice do družinske/vdovske pokojnine se družinskim članom umrlega zagotavlja določeno materialno in socialno varnost. Po ZPIZ-2 je pridobitev pravice do družinske oziroma vdovske pokojnine za družinske člane načeloma pogojena z njihovo starostjo in določenim statusom, v nekaterih primerih pa še z obstojem preživljanja s strani umrlega vse do njegove smrti. Otrokom je tako zagotovljena pravica do družinske pokojnine do dopolnjenega 15. leta starosti brez izpolnjevanja dodatnih pogojev. Če se otroci šolajo, jim je pravica do družinske pokojnine zagotovljena do konca šolanja, vendar največ do dopolnjenega 26. leta starosti. Višina družinske pokojnine je praviloma odvisna od števila družinskih članov, ki so upravičeni do pokojnine po umrlem zavarovancu ali uživalcu pokojnine, in sicer za enega družinskega člana se odmeri v višini 70 odstotkov, za dva v višini 80 odstotkov, za tri v višini 90 odstotkov ter za štiri ali več v višini 100 odstotkov osnove.

Vsako leto se število upravičencev do borčevske pokojnine znižuje, v letošnjem letu je bilo še okoli 5600 upravičencev, od tega starostno/invalidsko pokojnino prejema 1354 upravičencev, ostalo so uživalci vdovske/družinske pokojnine. Iz evidenc Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije (v nadaljevanju Zavod) ni razvidno razlikovanje med prejemniki družinske oziroma vdovske pokojnine po borcih oziroma padlih borcih. Tako kot je že zgoraj zapisano je pridobitev pravice do vdovske pokojnine oziroma družinske pokojnine odvisna od izpolnitve splošnih in posebnih pogojev po veljavni zakonodaji ZPIZ-2 na dan priznanja pravice do vdovske oziroma družinske pokojnine. Splošni pogoji morajo biti

izpolnjeni na strani umrlega zavarovanca ali uživalca določenih pravic iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja, posebni pa na strani vdove oziroma vdovca ter družinskih članov. Vdovam oziroma družinskim članom se vdovska oziroma družinska pokojnina odmeri od pokojnine, do katere je bil uživalec pokojnine upravičen ob smrti.

<https://predlagam.vladi.si/predlog/9071>

Odgovor

Odziv Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti

Na Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (v nadaljevanju: MDDSZ) smo prejeli dopis, posredovan preko spletnega orodja predlagam.vladi.si, v katerem avtor Vladi Republike Slovenije predlaga, da pokojnine za borce druge svetovne vojne nakazuje proračun Republike Slovenije (v nadaljevanju RS) in ne Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije, saj bodo na ta način bolj pravično razdeljene borčevske pokojnine prejemnikom, ki so do te pokojnine upravičeni. Navaja še, da borčevsko pokojnino prejemajo tudi prejemniki, ki so mlajši od 30 let.

Z vidika pokojninskega in invalidskega zavarovanja uvodoma podajamo pojasnilo o sami pravici do pokojnine borcev NOB. Pridobitev pravice do pokojnine borcev NOB je nazadnje urejal Zakon o temeljnih pravicah iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja (Uradni list RS, št. 23/82, s premembami), ki je veljal v obdobju od 1. 7. 1983 do 31. 3. 1992. Za borce NOB so se štele osebe, katerim se je ves čas vstopa od vstopa v narodnoosvobodilni boj oziroma od začetka aktivnega in organiziranega dela za narodnoosvobodilni boj pa do 15. maja 1945, nepretrgoma štel v pokojninsko dobo v dvojnem trajanju. Pravico do starostne pokojnine so pridobili, ko so izpolnili predpisano starost in dopolnili potrebno dolžino pokojninske dobe. Če so v NOB vstopili pred 9. 9. 1943 oziroma t. i. primorski borci pred 13. 10. 1943, so pravico do starostne pokojnine pridobili pod ugodnejšimi pogoji, kot so sicer veljali za t. i. splošne zavarovance, vključene v obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje (pet let krajša pokojninska doba oziroma pet let nižja starost). Slednji so imeli tudi ugodnejšo lestvico za odmero pokojnine, in sicer na podlagi petletnega namesto desetletnega povprečja plač. Borci NOB, ki so vstopili po 9. 9. 1943 pa so pridobili pravico do starostne pokojnine pod enakimi pogoji kot ostali zavarovanci, s tem da so imeli pravico do povečanja pokojnine, če je njihova pokojnina glede na dopolnjeno pokojninsko dobo znašala manj kot 85 odstotkov pokojninske osnove. Povečanje je bilo odvisno od leta vstopa v NOB (borcu NOB od 9. 9. 1943 za 60 odstotkov, borcu NOB od leta 1944 za 30 odstotkov, borcu NOB od leta 1945 za 10 odstotkov), povečala pa se je največ do 85 odstotkov pokojninske osnove. Borci NOB, ki so bili nosilci partizanske spomenice 1941, so imeli pravico do pokojninskega dodatka, ki je enak razliki med pokojnino in njegovim 100-odstotnim povprečnim mesečnim dohodkom v zadnjih 12 mesecih pred upokojitvijo. V zvezi s kritiko avtorja glede izplačila borčevskih pokojnin osebam mlajšim od 30 let pojasnujemo, da Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, ki je veljal od 1. 4. 1992, borcem NOB ne omogoča več pridobitev pravice do starostne ali invalidske pokojnine pod ugodnejšimi pogoji oziroma njeno ugodnejšo odmero. V primeru smrti uživalca pokojnine kot borca NOB pa se družinskim članom, družinska pokojnina prizna in odmeri od pokojnine, do katere je imel uživalec pokojnine pravico ob smrti, po splošnih predpisih veljavnih na dan priznanja pravice do družinske pokojnine. S priznanjem pravice do družinske pokojnine se družinskim članom umrlega zagotavljajo določeno materialno in socialno varnost. Po veljavnem Zakonu o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (Uradni list RS, št. (Uradni list RS, št. 96/12, 39/13, 99/13 – ZSVarPre-C, 101/13 – ZIPRS1415, 44/14 – ORZPIZ206, 85/14 – ZUIF-B, 95/14 – ZUIF-C, 90/15 – ZIUPTD, 102/15, 40/17, 23/17 in 65/17 v nadaljevanju ZPIZ-2) je pridobitev pravice do družinske pokojnine za otroke načeloma pogojena z njihovo starostjo in določenim statusom, v nekaterih primerih pa še z obstojem preživljanja s strani umrlega vse do njegove smrti. Otrokom je zagotovljena pravica do družinske pokojnine do dopolnjenega 15. leta starosti brez izpolnjevanja dodatnih pogojev. Če se otroci šolajo, jim je pravica do družinske pokojnine zagotovljena do konca šolanja, vendar največ do dopolnjenega 26. leta starosti. Višina družinske pokojnine je praviloma odvisna od števila družinskih članov, ki so upravičeni do pokojnine po umrlem zavarovancu ali uživalcu pokojnine, in sicer za enega družinskega člana se odmeri v višini 70 odstotkov, za dva v višini 80 odstotkov, za tri v višini 90 odstotkov ter za štiri ali več v višini 100 odstotkov osnove.

Vsako leto se število upravičencev do borčevske pokojnine znižuje, v letu 2016 je bilo izplačanih 11.844 borčevskih pokojnin, v letu 2015 je bilo izplačanih 13.267 borčevskih pokojnin in v letu 2014 je bilo izplačano 14.587 borčevskih pokojnin.

V zvezi s predlogom financiranja borčevskih pokojnin s strani proračuna RS pa še pojasnujemo, da v skladu z določbo 161. člena ZPIZ-2, RS že zagotavlja sredstva iz državnega proračuna za pokrivanje obveznosti obveznega zavarovanja, ki nastanejo zaradi priznavanja ali odmere pravic iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja pod posebnimi pogoji, med drugim tudi za udeležence NOB in druge vojne veterane, udeležence španske vojne, narodne heroje in nosilce Partizanske spomenice 41 in družinske člane padlih oziroma umrlih borcev NOB.

<https://predlagam.vladi.si/predlog/15029>

Odgovor

Odziv Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti

Pridobitev pravice do pokojnine borcev NOV je nazadnje urejal Zakon o temeljnih pravicah iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja (Uradni list RS, št. 23/82, s spremembami), ki je veljal v obdobju od 1. 7. 1983 do 31. 3. 1992. Za borce NOV so se šteli osebe, katerim se je ves čas vstopa od vstopa v narodnoosvobodilni boj oziroma od začetka aktivnega in organiziranega dela za narodnoosvobodilni boj pa do 15. maja 1945, nepretrgoma šteli v pokojninsko dobo v dvojnem trajanju. Pravico do starostne pokojnine so pridobili, ko so izpolnili predpisano starost in dopolnili potrebno dolžino pokojninske dobe. Če so v NOV vstopili pred 9. 9. 1943 oziroma t. i. primorski borci pred 13. 10. 1943, so pravico do starostne pokojnine pridobili pod ugodnejšimi pogoji, kot so sicer veljali za t. i. splošne zavarovance, vključene v obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje (pet let krajša pokojninska doba oziroma pet let nižja starost). Slednji so imeli tudi ugodnejšo lestvico za odmero pokojnine, in sicer na podlagi petletnega namesto desetletnega povprečja plač. Borci NOV, ki so vstopili po 9. 9. 1943 pa so pridobili pravico do starostne pokojnine pod enakimi pogoji kot ostali zavarovanci, s tem da so imeli pravico do povečanja pokojnine, če je njihova pokojnina glede na dopolnjeno pokojninsko dobo znašala manj kot 85 odstotkov pokojninske osnove. Povečanje je bilo odvisno od leta vstopa v NOV (borcu NOV od 9. 9. 1943 za 60 odstotkov, borcu NOV od leta 1944 za 30 odstotkov, borcu NOV od leta 1945 za 10 odstotkov), povečala pa se je največ do 85 odstotkov pokojninske osnove. Borci NOV, ki so bili nosilci partizanske spomenice 1941, so imeli pravico do pokojninskega dodatka, ki je enak razliki med pokojnino in njegovim 100-odstotnim povprečnim mesečnim dohodkom v zadnjih 12 mesecih pred upokojitvijo.

Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, ki je veljal od 1. 4. 1992, borcem NOV ne omogoča več pridobitev pravice do starostne ali invalidske pokojnine pod ugodnejšimi pogoji oziroma njeno ugodnejšo odmero.

V primeru smrti uživalca pokojnine kot borca NOV pa se družinskim članom družinska oziroma vdovska pokojnina odmeri od pokojnine, do katere je imel uživalec pokojnine pravico ob smrti, po splošnih predpisih veljavnih na dan priznanja pravice do vdovske oziroma družinske pokojnine. Po veljavnem Zakonu o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (Uradni list RS, št. 48/22, uradno prečiščeno besedilo, nadaljevanju ZPIZ-2) se vdovska pokojnina odmeri v višini 70 odstotkov osnove za njeno odmero. S priznanjem pravice do družinske pokojnine se družinskim članom umrlega zagotavlja določena materialno in socialno varnost. Po ZPIZ-2 je pridobitev pravice do družinske in vdovske pokojnine načeloma pogojena z njihovo starostjo in določenim statusom, v nekaterih primerih pa še z obstojem preživljanja s strani umrlega vse do njegove smrti. Otrokom je zagotovljena pravica do družinske pokojnine do dopolnjenega 15. leta starosti brez izpolnjevanja dodatnih pogojev. Če se otroci šolajo, jim je pravica do družinske pokojnine zagotovljena do konca šolanja, vendar največ do dopolnjenega 26. leta starosti. Višina družinske pokojnine je praviloma odvisna od števila družinskih članov, ki so upravičeni do pokojnine po umrlim zavarovancu ali uživalcu pokojnine, in sicer za enega družinskega člana se odmeri v višini 70 odstotkov, za dva v višini 80 odstotkov, za tri v višini 90 odstotkov ter za štiri ali več v višini 100 odstotkov osnove.

Vsako leto se število upravičencev do borčevske pokojnine znižuje, npr. v letu 2016 je bilo izplačanih 11.844 borčevskih pokojnin, v letošnjem letu pa okoli 5600, tako kot je avtor predloga že sam zapisal.

Na koncu naj še poudarimo, da je izplačilo pokojnin varovano z načelom varstva zaupanja v pravo, kot eno od ustavnih načel pravne države, ki posamezniku zagotavlja, da mu država njegovega pravnega položaja ne bo poslabšala brez stvarnega razloga, utemeljenega v prevladujočem in legitimnem javnem interesu, in ob upoštevanju pravice do socialne varnosti, določene v 50. členu Ustave Republike Slovenije. Prav tako pa ZPIZ-2 med značilnostmi pravic določa, da pravic (pravic iz zavarovanja) ni mogoče odvzeti, zmanjšati ali omejiti, razen v primerih, ki jih določa ta zakon, zato predlog ni primeren za obravnavo.

<https://predlagam.vladi.si/predlog/15031>

Odgovor

Odziv Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti

Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti meni, da je treba brezposelne, za delo sposobne, upravičence do denarne socialne pomoči čimprej aktivirati ter vključiti na trg dela z namenom, da lahko sami skrbijo za svoje preživetje in za prihodke na starost. Če brezposelni upravičenec do denarne socialne pomoči namreč sprejme zaposlitev, se vključi v vsa socialna zavarovanja in mu je tako omogočeno uveljavljanje pravic iz naslova socialnih zavarovanj v primeru nastopa socialnega primera (bolezen, poškodba, brezposelnost, materinstvo, invalidnost, starost).

V zvezi s predlogom poudarjamo, da pogoje za upravičenost do denarne socialne pomoči trenutno urejata Zakon o socialno varstvenih prejemkih (Uradni list RS, št. 61/10, 40/11, 14/13, 99/13, 90/15, 88/16, 31/18, 73/18 in 196/21 – ZDOsk; v nadaljnjem besedilu ZSVarPre) in Zakon o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev (Uradni list RS, št. 62/10, 40/11, 40/12 – ZUJF, 57/12 – ZPCP-2D, 14/13, 56/13 – ZŠtip-1, 99/13, 14/15 – ZUUJFO, 57/15, 90/15, 38/16 – odl. US, 51/16 – odl. US, 88/16, 61/17 – ZUPŠ, 75/17, 77/18, 47/19, 189/20 – ZFRO in 54/22 – ZUPŠ-1; v nadaljnjem besedilu ZUPJS).

V skladu z 2. členom ZSVarPre je denarna socialna pomoč socialno varstveni prejemek, namenjen tistim posameznikom, ki si materialne varnosti ne morejo zagotoviti zaradi okoliščin, na katere sami ne morejo vplivati.

V skladu s 6. členom ZSVarPre so do denarne socialne pomoči upravičene osebe, ki si zase in za svoje družinske člane sredstev v višini minimalnega dohodka ne morejo zagotoviti iz razlogov, na katere niso mogle oziroma ne morejo vplivati, in so uveljavljale pravico do denarnih prejemkov po drugih predpisih in pravico do oprostitev in olajšav po tem zakonu ter izpolnjujejo druge pogoje po tem zakonu.

Okoliščine, na katere bi posameznik lahko vplival (t.i. krivdni razlogi), veljavni zakon (28. člen ZSVarPre) določa:

a) primeroma, med katerimi so tudi:

- razlogi, zaradi katerih pristojni organ za zaposlovanje osebo preneha voditi v evidenci brezposelnih oseb, in sicer če:
 - se sama odjavi iz evidence brezposelnih oseb ali iz evidence oseb, vključenih v program aktivne politike zaposlovanja,
 - odkloni vključitev v ukrep aktivne politike zaposlovanja ali krši obveznosti, sprejete s pogodbo o vključitvi v ukrep aktivne politike zaposlovanja,
 - odkloni ustrezno ali primerno zaposlitev ali si pri pogovoru za zaposlitev ne prizadeva za njeno pridobitev,
 - dela ali je zaposlena na črno,
 - ni aktivni iskalec ali iskalka zaposlitve, razen če je te obveznosti oproščena z zaposlitvenim načrtom,
 - odkloni podpis zaposlitvenega načrta
- neprijavljenost pri pristojnem organu za zaposlovanje, kadar bi se oseba po predpisih, ki urejajo trg dela, lahko štela za brezposelno osebo,

b) splošno pa določa, da do denarne socialne pomoči ni upravičena oseba:

- ki ne dosega minimalnega dohodka iz razlogov, na katere je mogla vplivati oziroma lahko vpliva, ali
- ki brez utemeljenih razlogov zavrača, se izogiba ali opušča aktivnosti, ki bi lahko oziroma lahko privedejo do zaposlitve oziroma do drugega načina izboljšanja socialnega položaja zanj ali njene družinske člane.

Denarna socialna pomoči je torej zadnja v vrsti pomoči, ki se samski osebi oziroma družini zagotovi, če si sama materialne varnosti začasno po merilih ZSVarPre ne more zagotoviti zaradi okoliščin, na katere ne more vplivati. Temeljno načelo ZSVarPre je, da je vsakdo po svojih sposobnostih dolžan skrbeti za dostojno preživetje sebe in svojih družinskih članov in da upravičenec do denarne socialne pomoči ne more biti v ugodnejšem socialnem položaju od tistega, ki si sredstva za preživetje zagotavlja z delom ali na podlagi pravic iz dela. Oseba, ki je zmožna za delo, se mora torej čimprej zaposliti, da bo sama skrbela za sebe oziroma svoje družinske člane. Če je na strani delovno sposobnega posameznika podana katerakoli od zgoraj navedenih okoliščin, gre za krivdni razlog iz 28. člena ZSVarPre in posameznik do denarne socialne pomoči ni upravičen.

Glede na navedeno Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti ocenjuje, da je sistem socialnih pomoči v skladu z veljavnim ZSVarPre ustrezno urejen kot zadnja varovalna mreža širšega sistema socialne varnosti, ki posamezniku pomaga pri preživetju, ko nastopijo okoliščine, na katere ne more vplivati oziroma ni mogel vplivati, zato predlog predlagatelja ni ustrezen za nadaljnjo obravnavo.